

Hand-to-mouth-huishoudens: een vergelijking tussen Nederland en andere Europese landen

'Hand-to-mouth (htm)'-huishoudens geven elke maand hun hele inkomen uit en bouwen hierdoor geen financiële buffers op. Dit maakt ze kwetsbaar bij financiële tegenslagen.

In 2010 had 19 procent van de Nederlandse huishoudens een htm-status, dit was vergelijkbaar met andere West-Europese landen.

Dit percentage daalde in de jaren daarna tot 12 procent in 2021.

Met name het aandeel htm-huishoudens dat huiseigenaar is, is afgenomen.

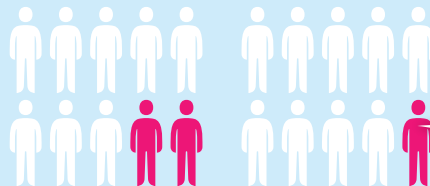
Dit is waarschijnlijk het gevolg van de daling van de hypotheekrente en de aangescherpte leenvoorwaarden voor hypotheeken.

Hand-to-mouth-huishoudens

Ongeveer een op de tien Nederlandse huishoudens leeft 'van de hand in de tand'. Dit aantal is het afgelopen decennium gedaald

2010
19%

2021
12%

De afname van hand-to-mouth huishoudens vond vooral plaats onder 'rijke' hand-to-mouth-huishoudens met een huis.

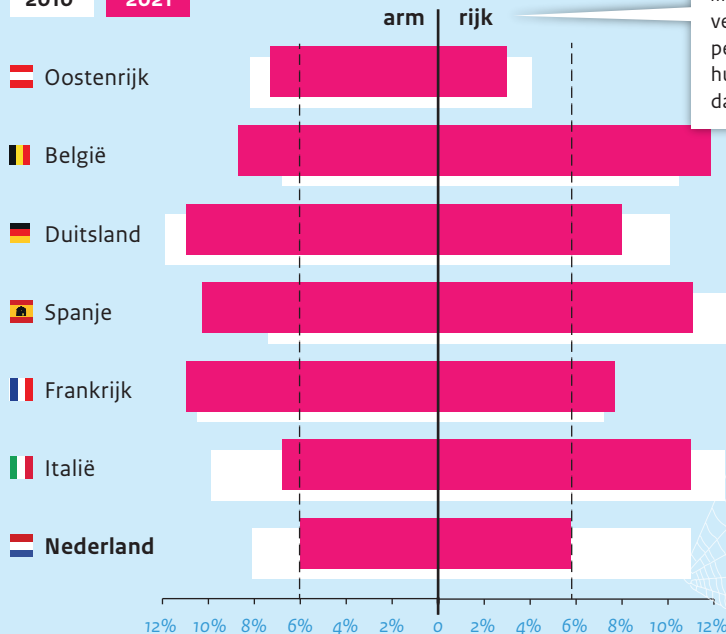

Vergelijking

Het aandeel hand-to-mouth-huishoudens in Nederland was in 2021 relatief laag vergeleken met andere West-Europese landen.

Huishoudens die **hand-to-mouth** leven (van de hand in de tand) geven hun **hele inkomen** uit. Ze sparen niet en hebben aan het eind van de maand zo goed als geen geld op hun bankrekening

2010 2021

Zogenoemde 'rijke' hand-to-mouth-huishoudens hebben wel vermogen in de vorm van pensioen en/of eigen huis maar kunnen daar niet zomaar bij.

'rijk' en 'arm' zeggen in deze studie niets over hoeveel een huishouden te besteden heeft

Vragen en vervolgonderzoek

Dit onderzoek is een stap om gericht stabilisatiebeleid te voeren, maar er is vervolgonderzoek nodig om de hand-to-mouth-huishoudens beter in beeld te krijgen.

Leven huishoudens hand-to-mouth uit noodzaak, of is het een keuze?

Als het inkomen stijgt, gaan deze huishoudens dan sparen of meer uitgeven?

Zijn er huishoudens die uit de hand-in-de-tand-situatie stappen, en hoe doen ze dat?

Kan beleid via deze huishoudens consumptie aanwakken?

Samenvatting

‘Hand-to-mouth-huishoudens’, ofwel htm-huishoudens, geven elke maand hun hele inkomen uit en bouwen hierdoor geen financiële buffers op. Het gaat hier om liquide buffers, zoals het geld op betaalrekeningen en deposito's met zeer korte looptijden. Dit liquide vermogen kan gebruikt worden om bestedingen op peil te houden als huishoudens opeens minder inkomen hebben, bijvoorbeeld door baanverlies. Zonder deze buffers moeten huishoudens hun bestedingen flink aanpassen. Hierdoor zorgen htm-huishoudens (in het Nederlands: van-de-hand-in-de-tandhuishoudens) ervoor dat nationale bestedingen tijdens recessies sterker krimpen.

Er zijn zowel ‘arme’ als ‘rijke’ htm-huishoudens. Onderzoek voor andere landen laat zien dat sommige htm-huishoudens illiquide vermogens hebben, zoals een huis of opgebouwde pensioenrechten (Kaplan et al., 2014). Deze zogeheten ‘rijke’ htm-huishoudens kunnen hun vermogen niet snel omzetten in liquide middelen om te gebruiken nadat ze in inkomen achteruit zijn gegaan. Volgens Kaplan et al. hebben deze rijke huishoudens meer impact op de totale bestedingen dan arme htm-huishoudens. Dit komt doordat rijke htm-huishoudens doorgaans meer inkomen verdienen, en daardoor zijn hun bestedingen ook hoger. Voor Nederland is niet eerder onderzoek gedaan naar het aandeel rijke en arme htm-huishoudens.

In deze publicatie onderzoeken we htm-huishoudens in Nederland en, ter vergelijking, in zes andere West-Europese landen. Ten eerste berekenen we het aandeel htm-huishoudens per land. Dit is belangrijk, omdat een hoger aandeel htm-huishoudens in een land impliceert dat de totale bestedingen sterker zullen reageren op macro-economische schokken. Hierdoor zullen recessies dieper zijn. Ten tweede onderzoeken we de kenmerken van htm-huishoudens om de groepen huishoudens te identificeren die het meest kwetsbaar zijn voor macro-economische schokken. Dit kan vervolgens helpen om gericht stabilisatiebeleid te ontwikkelen.

Uit dit onderzoek blijkt dat het aandeel htm-huishoudens in Nederland vergelijkbaar of zelfs lager was dan in andere West-Europese landen in het afgelopen decennium. In 2010 had 19% van de Nederlandse huishoudens een htm-status. Dit was vergelijkbaar met andere West-Europese landen. Het percentage in Nederland daalde in 2021 naar 12%, het op een na laagste niveau van de landen in onze studie.

Het aandeel rijke htm-huishoudens in Nederland in 2010 was hoger dan het aandeel arme htm-huishoudens, maar is sindsdien gedaald. Vooral het aandeel rijke htm-huishoudens met een huis is afgenomen. Deze ontwikkeling is waarschijnlijk gerelateerd aan de substantiële daling van de hypotheekrente in deze periode. Hierdoor namen de hypotheeklasten van sommige huiseigenaren af. Als gevolg konden ze gemakkelijker liquide buffers opbouwen en van hun htm-status afkomen. Ook zijn de maximale hoogte van de hypotheekschuld in relatie tot het inkomen (*loan-to-income*, LTI) en tot de waarde van de woning (*loan-to-value*, LTV) verlaagd. Nieuwe huiseigenaren kunnen daarom minder lenen en hebben dan lagere hypotheeklasten.

Htm-huishoudens in Nederland zaten vaak in de middeninkomensgroepen en hebben een hoge schuld ten opzichte van hun vermogen. In andere West-Europese landen neemt het aantal htm-huishoudens sterk af met het inkomen. Dit patroon gold minder voor Nederland: vooral in 2010 en 2014, tijdens de economische neergang, hadden huishoudens met midden- en hoge inkomens net zo vaak een htm-status als huishoudens met lage inkomens. Bovendien zijn htm-huishoudens in Nederland kwetsbaarder voor bepaalde macroschokken (zoals hogere rentes) omdat ze hogere schulden hebben dan htm-huishoudens in andere landen.

In alle landen in onze analyse zijn er specifieke groepen die vaker een htm-status hebben. Het gaat bijvoorbeeld om jongere huishoudens, of huishoudens waarvan het hoofd van het huishouden alleenstaand of laagopgeleid is. Ook huishoudens waarvan de hoofdkostwinner een tijdelijk contract heeft of waar niemand werkt hebben vaker een htm-status. Verder zien we dat huiseigenaren minder vaak een htm-status hebben dan huurders.

1 Inleiding

Huishoudens die elke maand hun hele inkomen consumeren en daardoor weinig liquide buffers opbouwen, zijn kwetsbaar voor inkomensschokken. In de economische literatuur worden deze huishoudens ‘*hand-to-mouth*’ genoemd (in het Nederlands: van-de-hand-in-de-tandhuishoudens). In deze publicatie gebruiken we de afkorting ‘htm-huishoudens’. Deze huishoudens passen hun bestedingen sterk aan bij inkomensschokken (Kaplan et al., 2014; Kaplan & Violante, 2014, 2018). Huishoudens met meer liquide middelen veranderen daarentegen hun bestedingen minder bij inkomensschokken (Havranek en Sokolova, 2020). Hierdoor kunnen htm-huishoudens de conjunctuur van de economie versterken.

Er zijn zowel ‘arme’ als ‘rijke’ htm-huishoudens. Rijke htm-huishoudens hebben geen liquide buffers maar wel illiquide bezittingen, zoals een huis of opgebouwde pensioenrechten. De illiquide bezittingen kunnen ze niet gebruiken om hun bestedingen op peil te houden bij inkomensschokken. Htm-huishoudens die geen liquide bezittingen en ook geen illiquide bezittingen hebben, worden ‘arme’ htm-huishoudens genoemd. Het aandeel htm-huishoudens is in veel landen behoorlijk groot. In 2010 ging het om ongeveer 30% van de huishoudens in de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk en Duitsland. Dit aandeel lag rond de 20% in Frankrijk, Italië en Spanje (Kaplan et al., 2014). Uit een recent onderzoek in België blijkt dat ongeveer 25% van de Belgische huishoudens een htm-status heeft (Cherchye et al., 2023). De meerderheid van deze htm-huishoudens is ‘rijk’. Voor Nederland is het aandeel htm-huishoudens nog niet eerder in kaart gebracht.

Htm-huishoudens spelen een centrale rol in twee belangrijke overheidsdoelen: het stabiliseren van de conjunctuurencyclus en het ondersteunen van huishoudens die kwetsbaar zijn voor schokken. Daarom onderzoeken we htm-huishoudens in deze publicatie.¹ We brengen het aandeel htm-huishoudens in Nederland in kaart en laten zien hoe dit aandeel zich verhoudt tot het aandeel in andere West-Europese landen. Een hoger aandeel htm-huishoudens in Nederland dan in andere landen zou betekenen dat de totale bestedingen in Nederland sterker reageren op macroschokken. Dit kan leiden tot diepere recessies. We laten ook zien hoeveel htm-huishoudens ‘arm’ en ‘rijk’ zijn. Daarnaast analyseren we de eigenschappen van deze htm-huishoudens en hun ontwikkeling over de laatste jaren. Dit kan helpen om meer gericht stabilisatiebeleid te ontwikkelen.

Deze studie is als volgt opgebouwd. In het volgende hoofdstuk leggen we de methode uit waarmee we htm-huishoudens identificeren. In hoofdstuk 3 laten we de resultaten zien: we rapporteren het aandeel htm-huishoudens en we gaan dieper in op de kenmerken van deze huishoudens.

¹ Het onderzoek is gefinancierd door het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en het ministerie van Financiën. We bedanken Maria Carmela Attolini voor haar bijdrage tijdens de eerste fase van dit onderzoek.

2 Methode

In deze studie maken we gebruik van de gegevens uit de *Household Finance and Consumer Survey* (HFCS) van de Europese Centrale Bank. Het HFCS-onderzoek is een enquête die een uniforme lijst van vragen stelt aan een representatieve steekproef van huishoudens uit alle lidstaten van de eurozone. De enquête bevat gedetailleerde vragen over verschillende bezittingen-, schulden- en bestedingencategorieën. Tot nu toe zijn er enquêterondes gehouden in 2010, 2014, 2017 en 2021. We gebruiken deze vier rondes om de htm-huishoudens in kaart te brengen. Naast Nederland nemen we Oostenrijk, België, Duitsland, Frankrijk, Italië en Spanje mee in onze analyse. In bijlage A beschrijven we gedetailleerder de gegevens die we in onze studie gebruiken.

We onderscheiden htm-huishoudens op basis van de verhouding tussen hun liquide bezittingen en hun inkomen zoals gerapporteerd in de enquêtes. Idealiter moeten we de liquide middelen van huishoudens weten op de dag voorafgaand aan de betaling van het inkomen om htm-huishoudens te kunnen identificeren. Het probleem is dat er beperkingen zijn in de enquêtegegevens, die gemiddelde saldi over een periode rapporteren of saldi op willekeurige momenten in de tijd. Om deze beperkingen te ondervangen zijn er methoden ontworpen om deze huishoudens te bepalen op basis van enquêtedata. We volgen de meestgebruikte methode van Kaplan et al. (2014). Volgens hun definitie hebben htm-huishoudens een positief liquide vermogen, maar is dit bedrag niet meer dan de helft van het huishoudinkomen. Huishoudens hebben ook een htm-status als ze negatief liquide vermogen hebben en het bedrag van deze schuld groot genoeg is om ervan uit te gaan dat deze huishoudens op hun leenlimiet zitten. In kader 1 en bijlage C gaan we nader in op deze identificatiemethode.

Htm-huishoudens worden op basis van hun illiquide vermogen verdeeld in ‘arme’ en ‘rijke’ groepen.

Rijke htm-huishoudens hebben een positief illiquide vermogen, zoals een huis of opgebouwde pensioenrechten, terwijl arme htm-huishoudens geen of zelfs een negatief illiquide vermogen hebben. Tabel 1 laat de verhouding zien tussen liquide en illiquide vermogen en de htm-status van een huishouden. In bijlage C leggen we de verschillende vermogens- en schuldposten in de enquêtedata uit. Het is enigszins contra-intuïtief, maar er bestaat geen directe verhouding tussen de status ‘arm’ of ‘rijk’ van een huishouden en het inkomen. Dit komt doordat de htm-status niet op basis van inkomen, maar op basis van illiquide vermogen wordt vastgesteld. We laten zien dat rijke htm-huishoudens meestal hogere inkomens hebben dan arme htm-huishoudens, maar er bestaan ook arme htm-huishoudens met hoge inkomens en rijke htm-huishoudens met lage inkomens.

Tabel 1 De verhouding tussen liquide en illiquide vermogen en de htm-status van een huishouden

	Negatief liquide vermogen, onder de leenlimiet	Negatief liquide vermogen, boven de leenlimiet	Positief liquide vermogen onder de htm-grens	Positief liquide vermogen boven de htm-grens
Negatief of nul illiquide vermogen	Arme htm	Niet-htm	Arme htm	Niet-htm
Positief illiquide vermogen	Rijke htm	Niet-htm	Rijke htm	Niet-htm

Noot: De leenlimiet is gelijk aan het maandinkomen, de htm-grens is gelijk aan de helft van het maandinkomen. Zie kader 1.

De identificatie van htm-huishoudens

In dit kader bespreken we de identificatiemethode uit het artikel van Kaplan et al. (2014), en hoe we die methode aanpassen in deze studie. Volgens Kaplan et al. moet een htm-huishouden aan een van de volgende twee criteria voldoen.

1. Het huishouden heeft bijna geen liquide buffers. In dat geval wordt ervan uitgegaan dat het huishouden minder liquide vermogen heeft dan de helft van het inkomen per periode. Kaplan et al. (2014) nemen aan dat een periode twee weken is. De reden hiervoor is dat deze periode overeenkomt met de loonperiode in de Verenigde Staten, waar salarissen meestal elke twee weken worden uitbetaald. Dit kunnen we als volgt aanduiden:

$$0 \leq m \leq \frac{y}{2}$$

waar m liquide bezittingen minus kortlopende schulden is en y het inkomen per periode is.

In onze studie nemen we aan dat een periode een maand is in plaats van twee weken, omdat salarissen en uitkeringen in Nederland meestal elke maand worden uitbetaald. In bijlage C laten we zien wat het aandeel htm-huishoudens is met een periode van twee weken tussen twee betalingen van het inkomen. Het aandeel htm-huishoudens is iets lager onder deze aanname.

2. Het huishouden zit tegen de kredietlimiet aan. Dit komt overeen met een huishouden met een negatief liquide vermogen. De waarde van dit negatieve liquide vermogen moet hoog genoeg zijn om te suggereren dat het huishouden aan zijn kredietlimiet zit:

$$m \leq \frac{y}{2} - \underline{m} \leq 0$$

waar $\underline{m}$ de leenlimiet is. Kaplan et al. veronderstellen dat deze limiet gelijk is aan het maandinkomen van het huishouden.

Het onderscheid tussen 'arme' en 'rijke' htm-huishoudens maken we op basis van de illiquide vermogen van het huishouden. Rijke htm-huishoudens hebben een positief illiquide vermogen. Arme htm-huishoudens hebben nul of een negatief illiquide vermogen. De bezittingen en schulden verdelen we in liquide en illiquide posten volgens de methodologie van Kaplan et al. (2014), met één aanpassing. Namelijk, zoals we in tabel C.1 in bijlage C laten zien, beschouwen we deposito's als liquide bezittingen, terwijl Kaplan et al. (2014) die als illiquide bezittingen beschouwen. In bijlage B laten we zien dat onze veronderstelling beter past bij de Nederlandse situatie en ook bij de situatie in andere West-Europese landen. Een groot deel van deposito's heeft een korte looptijd. Ook laten we in bijlage C zien hoe het aandeel htm-huishoudens eruitziet als we veronderstellen dat deposito's illiquide bezittingen zijn. In dat geval is het aantal htm-huishoudens groter.

Deze definitie van htm-huishoudens veronderstelt dat het inkomen wordt gemeten als besteedbaar inkomen, dat wil zeggen het nettoinkomen na belasting en inclusief overheidsoverdrachten en subsidies. Het inkomen uit de HFCS-enquête is wel inclusief overheidsoverdrachten en subsidies, maar exclusief belastingen. Hierdoor overschatten we waarschijnlijk het aantal htm-huishoudens. In vervolgonderzoek willen we htm-huishoudens met besteedbaar inkomen schatten aan de hand van CBS-data.

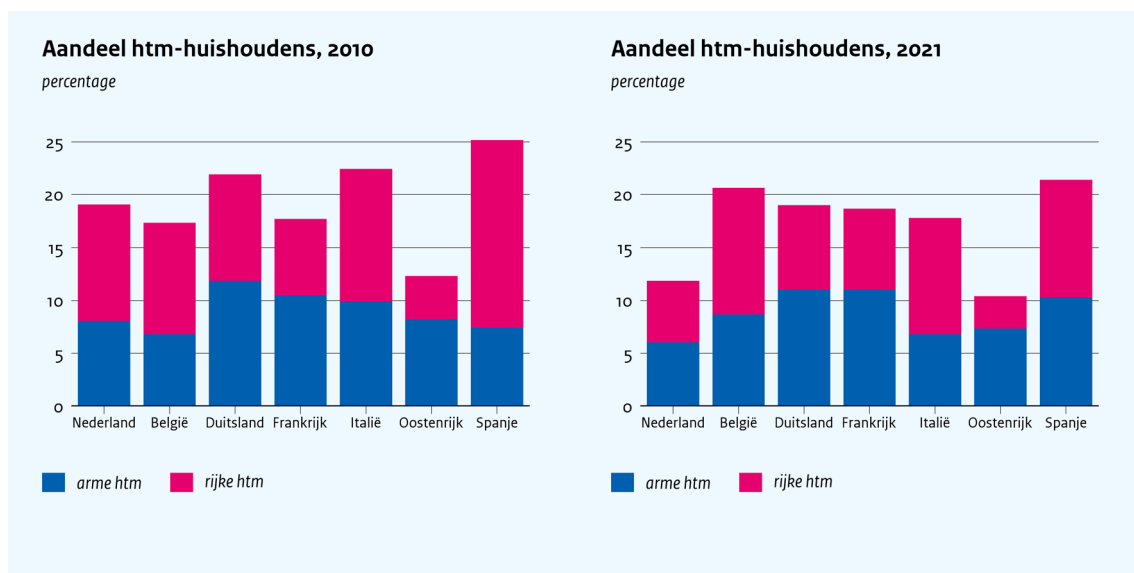
3 Resultaten

We volgen de ontwikkeling van htm-huishoudens in Nederland over de vier enquêtejaren 2010, 2014, 2017 en 2021. We vergelijken de situatie van htm-huishoudens in Nederland met de zes andere West-Europese landen in deze studie. Met de rijke datasets van het HFCS-onderzoek kunnen we ook inzicht krijgen in het huishoudelijke inkomen, vermogen en huishoudelijke eigenschappen, zoals het aantal werkenden, hun dienstverband, het aantal kinderen, of ze huren of een huis hebben, en meer. Met deze data kunnen we ook een eerste indicatie krijgen van het bestedingsgedrag van htm-huishoudens.

3.1 Het aandeel htm-huishoudens is vergelijkbaar met andere landen of zelfs lager

In 2010 had 19% van de huishoudens in Nederland een htm-status, waarvan meer dan de helft rijke htm-huishoudens waren. De andere Europese landen in onze analyse hadden een vergelijkbaar aandeel htm-huishoudens. Uitzonderingen waren Spanje, met een hoger aandeel htm-huishoudens van 25%, en Oostenrijk, met een lager aandeel van 12% (figuur 1, links). Het aandeel rijke htm-huishoudens was in Nederland groter dan het aandeel arme htm-huishoudens, net als in de meeste andere landen.

Figuur 1 Het aandeel htm-huishoudens in Nederland was in 2010 vergelijkbaar met andere West-Europese landen, maar in 2021 was het aandeel lager

Bron: HFCS; CPB-bewerking

Het aandeel htm-huishoudens in Nederland was lager in 2021 dan in andere West-Europese landen. Vooral het aandeel rijke htm-huishoudens is gedaald. In 2021 had nog maar 12% van Nederlandse huishoudens een htm-status (figuur 1, rechts). Dit aandeel is laag vergeleken met de andere West-Europese landen. In Italië, Spanje, Duitsland en Oostenrijk daalde het aandeel htm-huishoudens minder en in Frankrijk en België nam het aandeel zelfs toe. Een lager aandeel htm-huishoudens betekent dat meer huishoudens buffers hebben opgebouwd en dat huishoudens in 2021 dus beter in staat waren om schokken op te vangen.

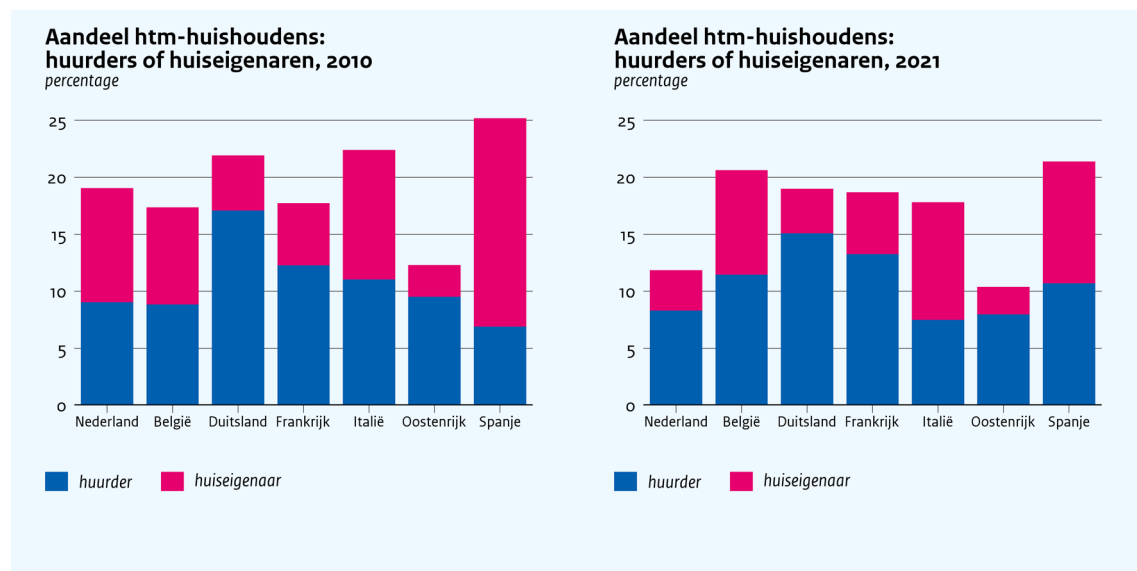
Het aandeel htm-huishoudens in Nederland is al sinds 2017 lager dan in de andere landen. We laten dit zien in figuur C.1, links en figuur C.2, links in bijlage C. De verdere daling in 2021 kan ook verband houden met de coronacrisis. Tijdens de pandemie hebben huishoudens hun consumptie verminderd als gevolg van mobiliteitsbeperkingen. Tegelijkertijd beschermde de overheid het inkomen van Nederlandse huishoudens grotendeels. Zo waren meer huishoudens in staat om liquide buffers op te bouwen en zodoende hun htm-status te verliezen.

In vergelijking met andere landen heeft Nederland het afgelopen decennium geen uitzonderlijk groot aandeel htm-huishoudens gehad. Zelfs in 2014, toen het aandeel htm-huishoudens in Nederland groot was, was het aandeel in België, Duitsland, Frankrijk, Italië en Spanje nog wat groter (zie figuur C.1, links en figuur C.2, links in bijlage C). Sinds 2014 daalde het aandeel htm-huishoudens in Nederland en in 2021 lag het aandeel beduidend lager dan in deze andere landen.

3.2 De financiële positie van huiseigenaren in Nederland is verbeterd

Voor al huiseigenaren hebben in de afgelopen tien jaar hogere liquide buffers opgebouwd en daarmee is het aandeel huiseigenaren met een htm-status gedaald. In 2010 vielen er bijna evenveel huiseigenaren als huurders onder de htm-huishoudens (figuur 2, links). Het aandeel htm-huiseigenaren is sindsdien sterk gedaald. In 2021 was een derde van de htm-huishoudens een huiseigenaar, terwijl het overige deel uit huurders bestond (figuur 2, rechts). In andere landen is de verhouding tussen htm-huurders en htm-huiseigenaren in dezelfde periode weinig veranderd.

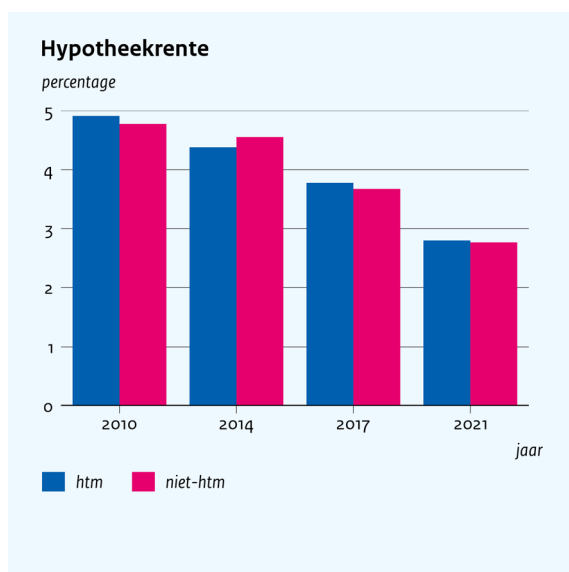
Figuur 2 Het aandeel Nederlandse htm-huiseigenaren is sterker gedaald tussen 2010 en 2021 dan in andere landen

Bron: HFCS; CPB-bewerking

De verbetering van de financiële positie van Nederlandse huiseigenaren is mede veroorzaakt door de scherpe daling van de hypotheekrente. Zoals figuur 3 laat zien, is de gemiddelde rente op alle hypotheekcontracten tussen 2010 en 2021 bijna gehalveerd. Deze ontwikkeling werd mogelijk gemaakt doordat veel Nederlandse huishoudens hun hypotheek herfinancierden om van de lagere rentestand te kunnen profiteren.

Figuur 3 De hypotheekrente is sterk gedaald sinds 2010

Bron: HFCS; CPB-bewerking

De verbetering van de financiële positie van huiseigenaren hangt mogelijk ook samen met de aangescherpte regelgeving voor hypotheken in Nederland. In de nasleep van de financiële crisis in 2008 en de eurocrisis die volgde zijn de leennormen aangescherpt. Dat is gedaan om de weerbaarheid van huishoudens tegen financiële schokken te vergroten. De verlaging van de maximale hypotheekschuld in relatie tot het inkomen (*loan-to-income*, LTI) en de waarde van de woning (*loan-to-value*, LTV) zorgde ervoor dat huishoudens minder lenen om een huis te kopen. Als gevolg hiervan kregen huishoudens die na 2010 een hypotheek afsloten lagere maandelijkse hypotheeklasten vergeleken met hun inkomen, waardoor het eenvoudiger werd om liquide buffers op te bouwen (Lammers & Ciurila, 2023).

De hypotheekbetalingen als percentage van het inkomen zijn sinds 2010 in Nederland gedaald.

Aangescherpte hypotheekregels hebben de maximale waarde van de lening ten opzichte van de waarde van de woning verlaagd, maar de huizenprijzen zijn sinds 2014 gestegen. Als gevolg daarvan is de hoogte van hypotheekbetalingen voor starters minder gedaald. Ook heeft nieuwe regelgeving aflossingsvrije hypotheekbetalingen minder aantrekkelijk gemaakt. Hypotheken die aflossing vereisen gaan wel gepaard met hogere maandlasten. De effecten van lagere rentetarieven en strengere hypotheekregels overheersten echter grotendeels: de hypotheekuitgaven als een deel van het inkomen namen gemiddeld af in Nederland (figuur 4).

Figuur 4 Hypotheeklasten als deel van het inkomen zijn sinds 2010 gedaald in Nederland

Noot: Dit zijn de brutomaandlasten van de hypotheek gedeeld door het inkomen inclusief subsidies en uitkeringen maar exclusief belastingen.

Bron: HFCS; CPB-bewerking

3.3 Middeninkomens kunnen ook een htm-status hebben

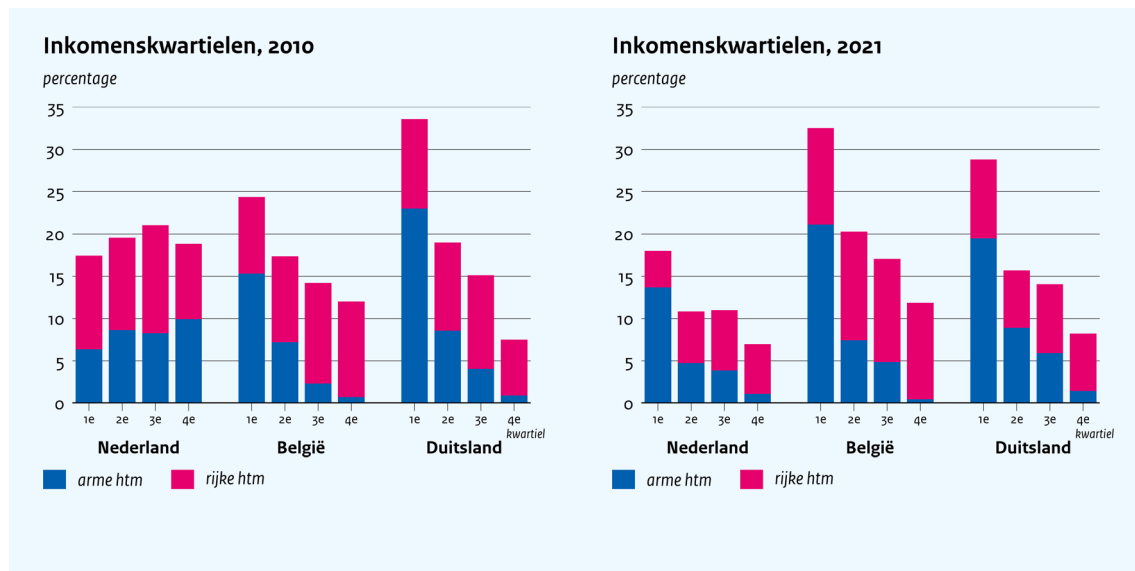
Htm-huishoudens zijn overwegend huishoudens met een laag inkomen. Figuur 5 laat het percentage htm-huishoudens zien voor elk van de vier inkomenskwartielen voor alle huishoudens. Dit doen we voor drie landen: Nederland, België en Duitsland. We hebben ervoor gekozen om Nederland met België en Duitsland te vergelijken, omdat deze twee landen qua waarde van inkomen en bezittingen het meest vergelijkbaar zijn met Nederland. Onze resultaten houden echter ook stand in vergelijking met de andere landen in onze analyse. Vooral voor België en Duitsland is het aandeel huishoudens met een htm-status groot onder huishoudens met een laag inkomen (eerste kwartiel) en neemt het aandeel htm-huishoudens sterk af bij hogere gezinsinkomens (waarvan het vierde kwartiel huishoudens met de hoogste inkomens vertegenwoordigt).

Nederlandse htm-huishoudens hebben vaker een middeninkomen dan htm-huishoudens uit andere West-Europese landen. In 2010 was het aandeel htm-huishoudens met een middeninkomen in Nederland groter dan het aandeel htm-huishoudens met een laag inkomen. In België en Duitsland was dit precies andersom. Ook in 2021 was het aandeel Nederlandse htm-huishoudens dat zich in het eerste inkomenskwartiel bevond slechts 7 procentpunten groter dan het aandeel htm-huishoudens dat tot het tweede kwartiel behoorde. In België en Duitsland was dit verschil groter: respectievelijk 12 en 13 procentpunten.

De meeste arme htm-huishoudens hebben een laag inkomen, maar er zijn ook arme htm-huishoudens met een hoger inkomen. Arme htm-huishoudens hebben weinig liquide middelen en nul of een negatief illiquide vermogen. Vaak zijn htm-huishoudens 'arm', omdat ze weinig inkomen hebben en dus niet in staat zijn om illiquide vermogen op te bouwen. Dit is goed te zien in België en Duitsland, waar een groot deel van arme htm-huishoudens in het laagste inkomenskwartiel valt. Maar sommige huishoudens hebben een arme htm-status ondanks het feit dat ze redelijk goed verdienen. Dit is bijvoorbeeld het geval bij jonge huishoudens die hoge inkomens hebben, maar nog geen mogelijkheid hebben gehad om vermogen op te bouwen. Een andere voorbeeld zijn huishoudens die goed verdienen, maar negatieve illiquide vermogens hebben doordat

hun huis minder waard is dan de hypotheek (onder water staat). Volgens onze definitie zijn zulke htm-huishoudens ‘arm’.

Figuur 5 In Nederland daalt het aandeel htm-huishoudens minder met het inkomen dan in België en Duitsland

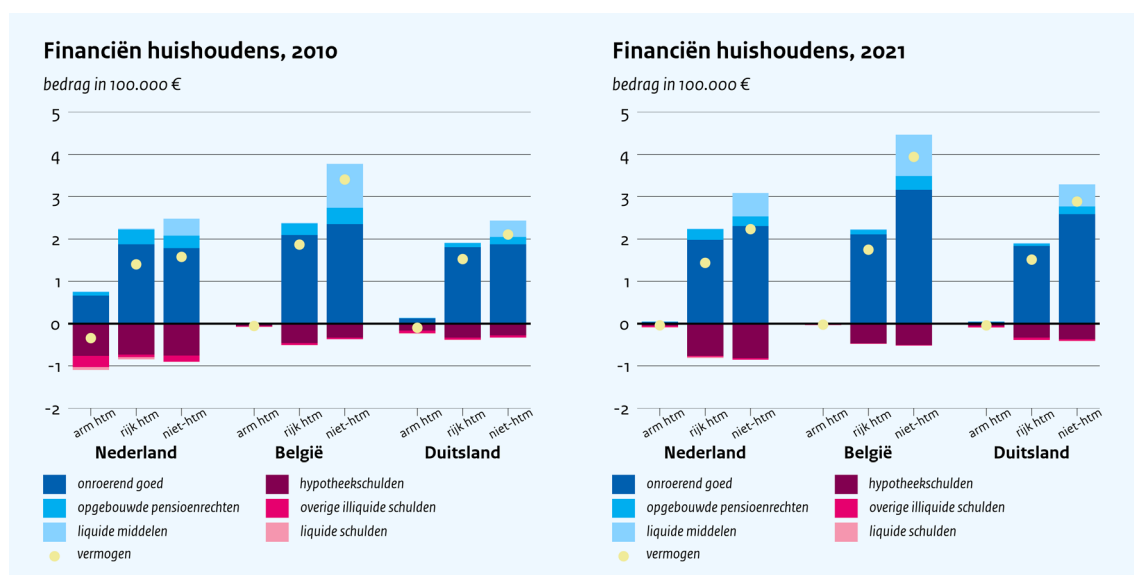
Bron: HFCS; CPB-bewerking

Rijke htm-huishoudens hebben vaak hogere inkomens. Volgens de definitie van rijke htm-huishoudens hebben deze huishoudens geen liquide buffers maar wel illiquide vermogen, zoals een huis en/of opgebouwde pensioenrechten. Voor deze huishoudens is hun htm-status mogelijk een keuze (Kaplan et al., 2014). In figuur 5 zien we dat deze huishoudens zowel in Nederland als in België en Duitsland nagenoeg gelijk verdeeld zijn over de kwartielen van de inkomensverdeling. Dit betekent dat ongeveer de helft van de rijke htm-huishoudens een inkomen boven het mediane inkomen heeft.

3.4 Nederlandse htm-huishoudens hebben grotere schulden

Het gemiddelde Nederlandse htm-huishouden heeft hogere schulden dan htm-huishoudens uit andere West-Europese landen. Figuur 6 laat de gemiddelde waarde van de verschillende bezittingen- en schuldenposten per type huishouden zien in Nederland, België en Duitsland. Nederlandse huishoudens hebben gemiddeld meer opgebouwde pensioenrechten dan Duitse huishoudens. De waarde van onroerend goed is vergelijkbaar tussen de drie landen, maar schulden zijn aanzienlijk hoger in Nederland. Ook in de andere West-Europese landen in onze analyse zien we gemiddeld lagere schulden dan in Nederland. Dit bevestigt eerder onderzoek van het CPB, waaruit blijkt dat huishoudens in Nederland vaak hoge schulden hebben, voornamelijk door hoge hypotheek (Smid & Luginbuhl, 2018).

Figuur 6 Nederlandse huishoudens hebben hogere schulden dan Duitse en Belgische huishoudens

Bron: HFCS; CPB-bewerking

Voor de hypotheekschulden zijn in Nederland hoger dan in andere West-Europese landen. De hypotheekschulden van rijke htm-huishoudens en niet-htm-huishoudens zijn bijna twee keer zo hoog in Nederland ten opzichte van de gemiddelde waarde van deze schulden in België en Duitsland. We zien hetzelfde patroon in vergelijking met andere Europese landen. Arme huishoudens hadden in 2010 hoge hypotheekschulden, waardoor hun vermogen negatief was. Ook de gemiddelde waarde van kortlopende schulden en leningen zonder onderpand was in 2010 hoger in Nederland dan in andere landen.

Htm-huishoudens hebben hogere schulden in verhouding tot hun bezittingen dan niet-htm-huishoudens. De groep arme htm-huishoudens in Nederland had in 2010 een negatief vermogen (figuur 6, links). Dit was deels te wijten aan de eerdere daling van de huizenprijzen, waardoor sommige huiseigenaren met een lagere waarde voor hun woning werden geconfronteerd dan de waarde van hun hypotheekschuld (onderwaterhypotheek). Met de stijging van de huizenprijzen verbeterde hun vermogenspositie. Deze ontwikkeling heeft ook de vermogenspositie van rijke htm-huishoudens versterkt. Ondanks hun sterkere vermogenspositie hebben htm-huishoudens een hogere verhouding tussen schulden en bezittingen dan niet-htm-huishoudens.

De hoge schulden van htm-huishoudens kunnen de recessies in Nederland verdiepen. Uit onderzoek blijkt dat Nederlandse huishoudens met een onderwaterhypotheek minder consumeerden toen de huizenprijzen daalden (Teulings et al., 2023). Ook al is de verhouding tussen schuld en bezittingen voor Nederlandse huishoudens gedaald, deze blijft nog wel groot vergeleken met andere landen. Voor htm-huishoudens geldt dit nog sterker. Als in de toekomst huizenprijzen opnieuw dalen, is het mogelijk dat deze huishoudens ervoor zullen kiezen om hun schulden sneller af te lossen en minder te consumeren. Als deze daling gepaard gaat met een recessie, kan deze recessie worden versterkt.

3.5 Kwetsbare groepen hebben minder vaak een htm-status in Nederland

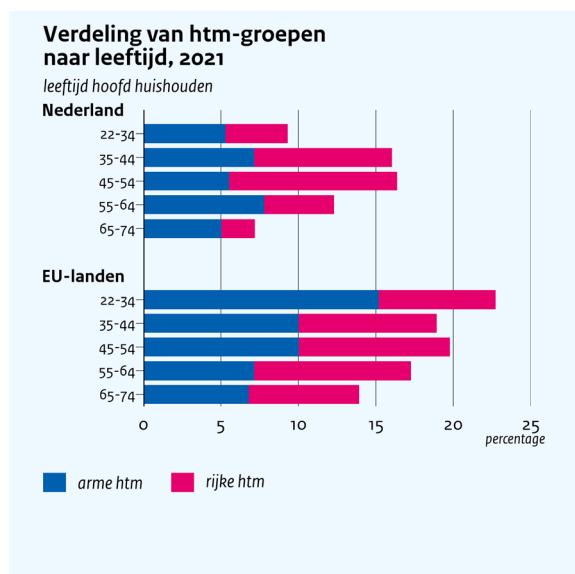
Bepaalde groepen huishoudens hebben een grotere kans om htm-status te hebben. In alle West-Europese landen in ons onderzoek hebben jonge huishoudens, huishoudens met meer dan drie kinderen, en

alleenstaanden vaker een htm-status. Ook huishoudens waarvan de hoofdkostwinner een tijdelijk contract of lager opleidingsniveau heeft, huishoudens waar niemand werkt en huishoudens met een huurhuis hebben een grotere kans om een htm-huishouden te zijn. De huishoudens in deze groepen zijn economisch gezien kwetsbaarder. Hun inkomen is vaak lager, waardoor ze moeite kunnen hebben om financieel rond te komen.

In andere West-Europese landen hebben deze kwetsbaardere groepen een groter risico om een htm-status te hebben dan in Nederland. Dit is voornamelijk een gevolg van het feit dat Nederlandse huishoudens minder vaak een htm-status hebben. We zien in figuur 7 tot en met figuur 11 dat voor verschillende groepen huishoudens de kans op een htm-status lager is in Nederland dan in de andere landen. In deze figuren vergelijken we het risico op htm-status in Nederland met een ongewogen gemiddelde van het risico op htm-status in andere West-Europese landen.

De kans op een htm-status neemt af met de leeftijd, maar in Nederland is dit patroon minder duidelijk. Jongere huishoudens hebben een grotere kans op een htm-status dan oudere huishoudens (figuur 7). Dit is te verwachten, omdat het inkomen meestal stijgt met leeftijd en de uitgaven aan sommige bestedingscategorieën, bijvoorbeeld kinderen en huisvesting, afneemt met de leeftijd. In Nederland loopt het patroon wat anders: de kans op een htm-status neemt met de leeftijd eerst toe, blijft nagenoeg gelijk tot de leeftijd van 55 jaar en neemt vervolgens af. De daling van de kans op een htm-status rond de pensioenleeftijd is veel sterker dan in andere landen. Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat de vervangingsratio van het Nederlandse pensioenstelsel groter is dan die van andere West-Europese landen.²

Figuur 7 De kans op htm-status neemt af met de leeftijd

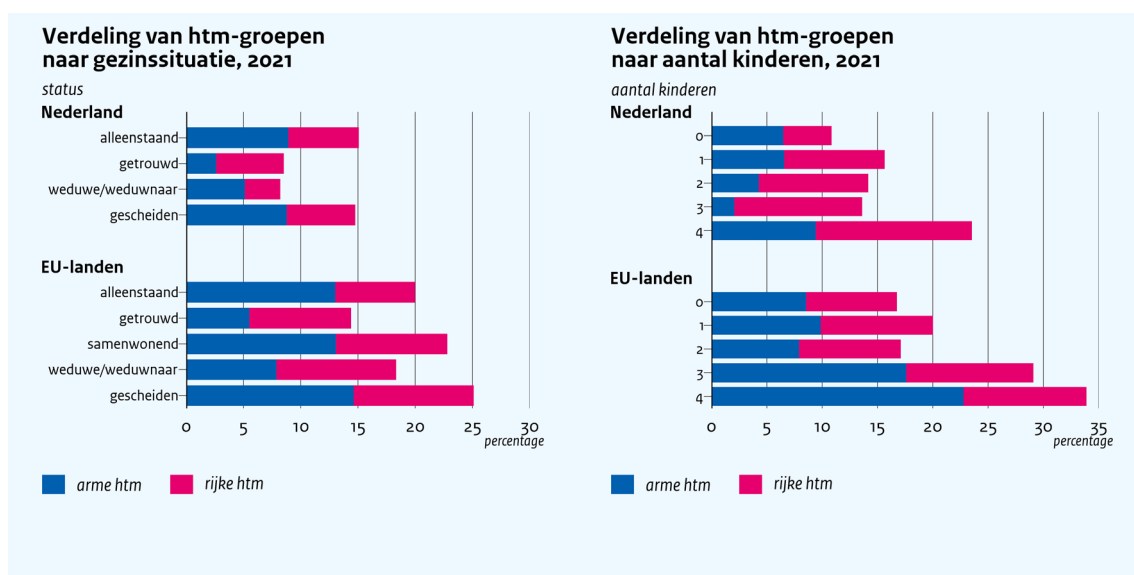

Bron: HFCS; CPB-bewerking

De htm-status van een huishouden is ook gecorreleerd met de gezinssamenstelling: vooral gescheiden, maar ook andere alleenstaande huishoudens zijn vaker htm-huishoudens. In andere West-Europese landen lopen huishoudens met meer dan twee kinderen een groter risico om een htm-status te hebben vergeleken met gezinnen met maar een of twee kinderen (figuur 8). In Nederland stijgt dit risico pas bij vier kinderen en is de toegenomen kans kleiner dan in de andere landen.

² De nettovervangingsratio (de verhouding tussen het netto-inkomen uit de eerste en tweede pijler van het pensioenstelsel en het inkomen voor pensionering) bedraagt in Nederland gemiddeld 89%. In andere West-Europese landen is dat lager: 62% in België, 54% in Duitsland, 74% in Frankrijk, 80% in Spanje, 82% in Italië en 87% in Oostenrijk (OESO 2021).

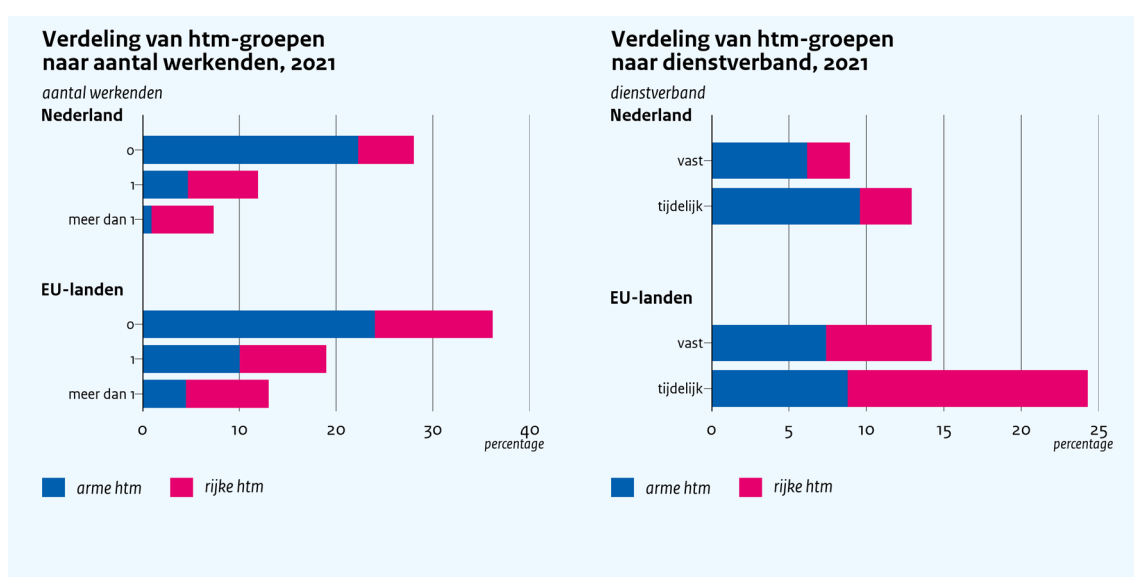
Figuur 8 Alleenstaanden en huishoudens met meer dan twee kinderen hebben een grotere kans op htm-status

Noot: De status 'samenwonend' ontbreekt bij Nederland omdat dit antwoord zich amper voordoet in de data.
Bron: HFCS; CPB-bewerking.

Huishoudens waarvan niemand een baan heeft of waarvan de hoofdkostwinner een tijdelijk arbeidscontract heeft, hebben ook een verhoogde kans op een htm-status. Dit geldt wederom vooral voor de andere landen in onze studie. Daar is bijna een kwart van de huishoudens waar de hoofdkostwinnaar een tijdelijk contract heeft een htm-huishouden, terwijl dit percentage bij vaste contracten maar 14% is (figuur 9, rechts). In Nederland ligt het percentage htm-huishoudens waarvan de hoofdkostwinner een tijdelijk contract heeft niet veel hoger dan voor huishoudens waar het hoofd een vast contract heeft. Verder heeft in andere landen meer dan 35% van de huishoudens zonder baan een htm-status, bijna twee keer zoveel als voor huishoudens met één of meerdere werkenden. Er is sprake van een vergelijkbaar patroon in Nederland, wel zijn de percentages htm-huishoudens wat lager (figuur 9, links).

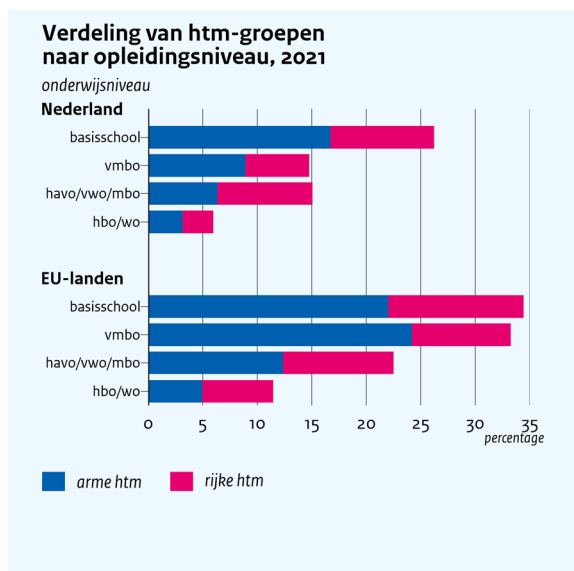
Figuur 9 Vaker een htm-status bij huishoudens waarvan niemand werkt of waarvan de hoofdkostwinner een tijdelijk contract heeft

Bron: HFCS; CPB-bewerking

In alle landen is het opleidingsniveau ook een bepalende factor voor de htm-status. Hoe lager het opleidingsniveau van een hoofdkostwinner, hoe groter de kans dat het huishouden een htm-status heeft (figuur 10). Dit geldt ook voor Nederland, maar de kansen op een htm-status zijn hier voor alle opleidingsniveaus kleiner.

Figuur 10 Huishoudens met een hogeropgeleide hoofdkostwinner hebben minder vaak een htm-status

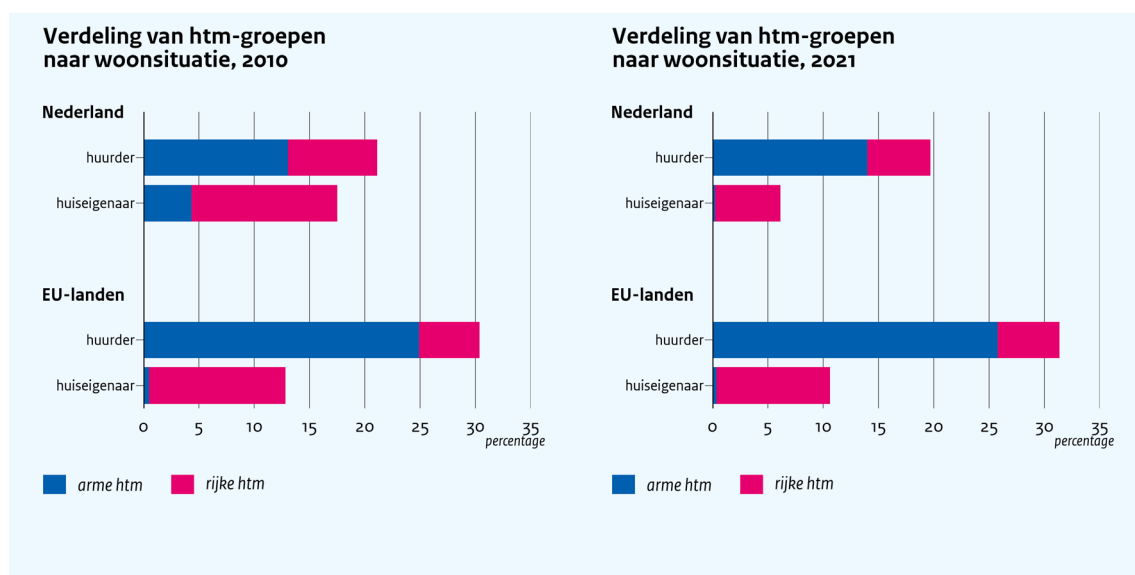

Noot: De indeling van het maximaal behaalde opleidingsniveau volgt de internationale onderwijsclassificatie van ISCED 2011 van de UNESCO, waar basisschool gelijk aan primair onderwijs is, vmbo *lower secondary* is, havo/vwo/mbo *upper secondary* is, en hbo/wo *tertiary* is.

Bron: HFCS; CPB-bewerking.

Huurders hebben vaker een htm-status dan huiseigenaren. In figuur 11 laten we per woonsituatie zien hoe groot de kans is dat een huishouden een htm-status heeft. In Nederland en andere West-Europese landen hadden huurders in 2021 drie keer zoveel kans op een htm-status als huiseigenaren. In Nederland was dit niet altijd het geval. Zoals we in hoofdstuk 3.1 bespreken, is het aandeel htm-huiseigenaren tussen 2010 en 2021 sterk gedaald. Figuur 11 laat ook zien dat huurders en huiseigenaren in 2010 nagenoeg evenveel kans hadden op een htm-status, terwijl deze kans in 2021 veel groter is voor huurders dan voor huiseigenaren.

Figuur 11 Zowel in 2010 als in 2021 hadden huurders vaker een htm-status dan huiseigenaren

Bron: HFCS; CPB-bewerking

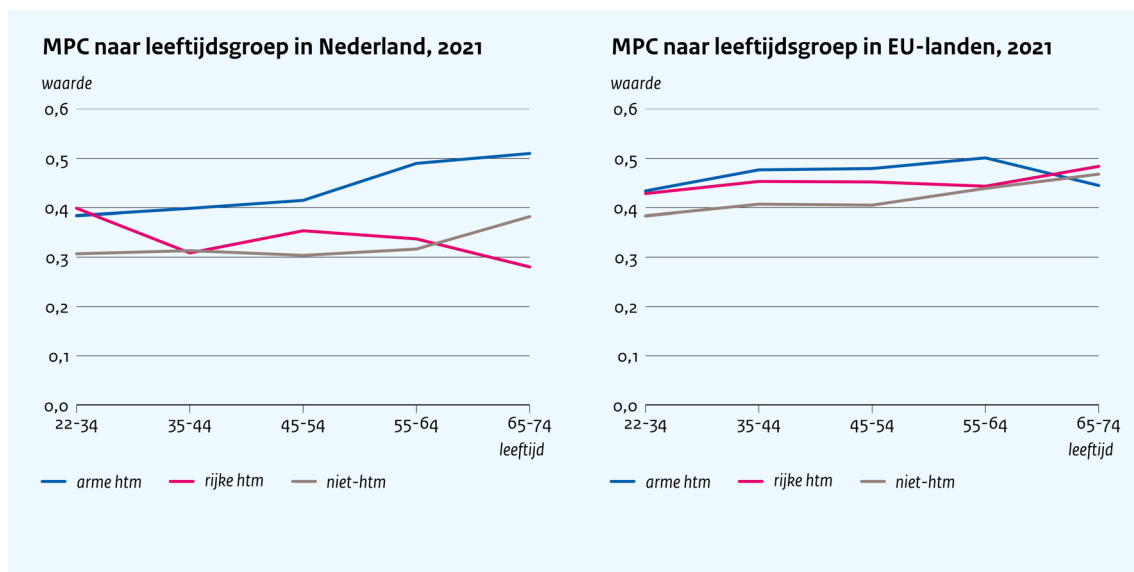
3.6 Arme htm-huishoudens geven meer uit van een inkomensmeevaller

Als laatste analyse zetten we een eerste stap om het bestedingsgedrag van htm-huishoudens in kaart te brengen. Onze interesse in htm-huishoudens vloeit voort uit het feit dat ze volgens de theorie hun bestedingen meer aanpassen dan niet-htm-huishoudens wanneer hun inkomen fluctueert. Dit kan gebeuren tijdens een recessie (bij baanverlies van een lid van het huishouden), maar ook tijdens een periode van economisch herstel, wanneer het inkomen van het huishouden stijgt. Het effect is vermoedelijk groter in een recessie dan tijdens een periode van herstel, maar in beide gevallen verwachten we een grotere respons van de bestedingen door htm-huishoudens dan niet-htm-huishoudens. Dit betekent dat htm-huishoudens een grotere invloed kunnen hebben op de volatiliteit van de consumptie op macroniveau in verhouding tot hun aandeel in het totaal aantal huishoudens.

We laten zien hoeveel huishoudens naar eigen zeggen zouden consumeren van een tijdelijke toename in hun huishoudelijk inkomen. De HFCS-enquête heeft een vraag waaruit we het percentage kunnen afleiden van een onverwachte en tijdelijke toename in inkomen dat huishoudens gelijk zouden consumeren. Dit is de zelfgerapporteerde waarde van hun *marginal propensity to consume* (MPC). In figuur 12 laten we de gemiddelde waarden zien voor de MPC's van htm- en niet-htm- huishoudens in Nederland (links) en voor de West-Europese landen in onze analyse (rechts).

Htm-huishoudens rapporteren gemiddeld dat ze meer zouden consumeren dan niet-htm-huishoudens, maar het verschil tussen de groepen is klein. Arme htm-huishoudens van alle leeftijdsgroepen rapporteren grotere MPC's dan niet-htm-huishoudens. Rijke htm-huishoudens van andere West-Europese landen tussen de 22 en 54 jaar rapporteren dat ze meer zouden consumeren dan niet-htm-huishoudens. Voor oudere huishoudens is er weinig verschil tussen de MPC's van rijke htm-huishoudens en niet-htm-huishoudens. In Nederland verschillen de MPC's van rijke htm-huishoudens en niet-htm-huishoudens maar weinig van elkaar.

Figuur 12 Arme htm-huishoudens geven aan dat ze een groter deel zouden consumeren uit een inkomensmeevaller

Bron: HFCS; CPB-bewerking

Deze zelfgerapporteerde MPC's laten zien dat er enig verschil is tussen het bestedingsgedrag van niet-htm- en htm-huishoudens, maar verder onderzoek is nodig. Dit heeft twee redenen. Ten eerste kunnen deze zelfgerapporteerde MPC's op basis van een hypothetische situatie veel afwijken van hoeveel huishoudens in werkelijkheid zouden consumeren. Ten tweede meten deze MPC's alleen het gedrag op basis van een positieve inkomensschok, terwijl het gedrag van htm-huishoudens vermoedelijk meer wordt beïnvloed door negatieve inkomensschokken.

In vervolgonderzoek willen we onderzoeken hoelang een huishouden zijn htm-status houdt en hoe een huishouden van deze status afkomt. Ook willen we nagaan in hoeverre htm-huishoudens daadwerkelijk sterker reageren in hun bestedingspatroon als ze inkomensschokken ervaren, met name bij negatieve schokken. Zo kunnen we beter begrijpen in welke mate de htm-status bepalend is voor de reactie van bestedingen op macroschokken.

Literatuur

Cherchye, L., Demuynck, T., De Rock, B., Kovaleva, M., Minne, G., De Sola Perea, M., & Vermeulen, F. (2023). *Poor and wealthy hand-to-mouth households in Belgium* (working paper 432). Nationale Bank van België.

Havranek, T., & Sokolova, A. (2020). Do Consumers Really Follow a Rule of Thumb? Three Thousand Estimates from 144 Studies Say “Probably Not”. *Review of Economic Dynamics*, 35(6), 97-122.
<https://doi.org/10.1016/j.red.2019.05.004>

Kaplan, G., & Violante, G. L. (2014). A Model of the Consumption Response to Fiscal Stimulus Payments. *Econometrica*, 82(4), 1199–1239, <https://doi.org/10.3982/ECTA10528>

Kaplan, G., & Violante, G. L. (2018). Microeconomic Heterogeneity and Macroeconomic Shocks. *Journal of Economic Perspectives*, 32(3), 167-194. <https://doi.org/10.1257/jep.32.3.167>

Kaplan, G., Violante, G. L. & Weidner, J. (2014). *The wealthy hand-to-mouth* (working paper 20073). National Bureau of Economic Research.

Lammers, S., & Ciurila, N. (2023). *Ontwikkelingen op de woningmarkt en financiële risico's*. Centraal Planbureau.

OESO. (2021). *Net pension replacement rates*. Geraadpleegd op 7/11/2023, van <https://data.oecd.org/pension/net-pension-replacement-rates.htm>

Smid, B., & Luginbuhl, R. (2018). *De verscheidenheid van vermogens van Nederlandse huishoudens*. Centraal Planbureau.

Teulings, R., Wouterse, B., & Ji, K. (2023). Disentangling the effect of household debt on consumption. *Empirical Economics*, 65(5), 2213-2239. <https://doi.org/10.1007/s00181-023-02428-4>

Bijlage A: Data

We gebruiken in onze analyse de *Household Finance and Consumer Survey* (HFCS). Dit is een uitgebreide enquête die gedetailleerde financiële en economische gegevens verzamelt over huishoudens. Huishoudens beantwoorden vragen over hun vermogens, schulden, inkomsten en bestedingen. Deze gegevens worden in elk land verzameld via vragenlijsten, interviews en soms administratieve gegevensbronnen door nationale onderzoeksbureaus en/of nationale statistische instituten.

De HFCS biedt representatieve data voor alle landen van de eurozone en ook voor sommige Europese landen die niet bij de eurozone horen. Dit maakt vergelijkingen tussen landen mogelijk. Het onderzoek wordt uitgevoerd in samenwerking met de nationale centrale. De HFCS-gegevens worden bewerkt en bewaard door de Europese Centrale Bank (ECB).

In Nederland wordt het HFCS-onderzoek uitgevoerd door Centerdata. De steekproef van de enquête is gebaseerd op de huishoudens die deel uitmaken van het LISS-panel. In tabel A.1 is de steekproefomvang weergegeven. De steekproef is in 2017 uitgebreid en veranderd. Hierdoor kunnen we in 2017 de huishoudens die in 2014 deel uitmaakten van de steekproef niet terugvinden.

Tabel A.1 Kenmerken van de steekproef voor Nederland

	2010	2014	2017	2021
Omvang steekproef HFCS	1301	1284	2556	2690
Panel	-	Ja	Nee	Ja
Omvang steekproef in de analyse	1258	1203	2365	2462

Noot: Panel betekent dat huishoudens die in ronde x van de enquête in de steekproef zaten, ook in ronde x+1 van de enquête terug te vinden zijn.

Bron: HFCS

We maken een selectie uit de gehele beschikbare steekproef. We volgen hier de aanpak van Kaplan et al. (2014). Huishoudens met een hoofdkostwinner jonger dan 22 jaar of ouder dan 74 jaar sluiten we uit voor onze analyse. Ook laten we huishoudens weg die hun inkomen geheel als zelfstandige verdienen, omdat deze mensen een zeer volatiel inkomen hebben. Dit maakt de steekproef voor Nederland iets kleiner (zie tabel A.1).

Alle waarden in onze analyse worden gerapporteerd in prijzen voor het jaar 2015. We verwijderen de impact van de inflatie uit alle gegevens met betrekking tot het inkomen, de bezittingen, de schulden en de bestedingen van huishoudens door ze te delen door de prijsindex van elk land (Household Consumption Price Index, HCPI).

Bijlage B: Deposito's als liquide vermogen

In deze bijlage bespreken we waarom we deposito's als liquide bezittingen beschouwen. In tabel B.1 tonen we aan het deel van alle deposito's dat bankrekeningen zijn of dat een opzegtermijn van minder dan drie maanden heeft. Deposito's met een langere looptijd zijn lastiger liquide te maken. Meestal moet men een boete betalen om gebruik te kunnen maken van deze deposito's voor het eind van de looptijd. In veel West-Europese landen in onze analyse is het grootste deel van de deposito's liquide. In Nederland is ongeveer 90% van alle deposito's liquide. In andere landen zoals Oostenrijk is dat in mindere mate het geval. Omdat voor de meeste landen in onze studie het overgrote deel van de deposito's liquide blijkt te zijn, hebben we ervoor gekozen om deposito's als liquide bezittingen te beschouwen.

Tabel B.1 Aandeel liquide deposito's van de totale deposito's per land

	2011	2014	2017	2021
Oostenrijk	0,3	0,4	0,6	0,7
België	0,9	0,9	1,0	1,0
Duitsland	0,7	0,8	0,9	0,9
Spanje	0,4	0,5	0,7	0,9
Frankrijk	0,7	0,7	0,7	0,8
Italië	0,9	0,9	0,9	1,0
Nederland	0,9	0,9	0,9	0,9

Noot: We beschouwen betaalrekeningen en deposito's met een opzegtermijn korter dan drie maanden als liquide deposito's.
Bron: Europese Centrale Bank; CPB-bewerking

Of deposito's een liquide of illiquide bezittingenpost zijn is een belangrijke keuze, omdat de gemiddelde saldo's behoorlijk groot zijn in sommige landen. Tabel B.2 laat zien dat deposito's een belangrijke activa vormen in alle landen in onze analyse, met uitzondering van Italië en Spanje.

Tabel B.2 Gemiddelde saldo's van deposito's per huishouden per land in euro

Oostenrijk	24.212
België	31.003
Duitsland	19.177
Spanje	5.230
Frankrijk	16.571
Italië	3.606
Nederland	27.701

Bron: HFCS; CPB-bewerking

Bijlage C: De gevoeligheid voor andere definities van htm-status

In tabel C.1 laten we zien hoe we bezittingen en schulden definiëren en onderverdelen als liquide en illiquide.

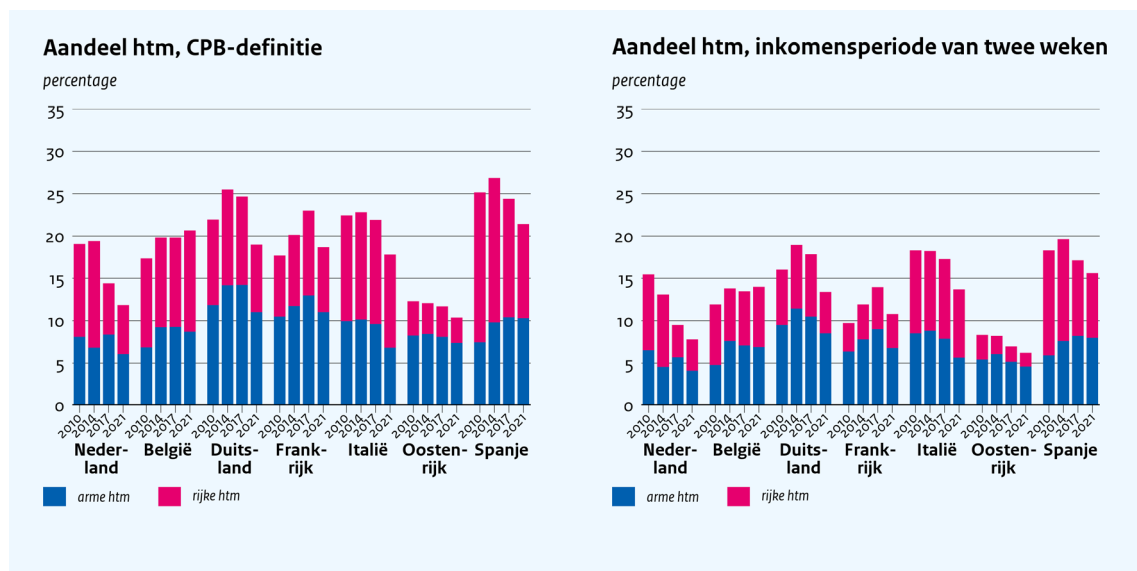
Tabel C.1 Verdeling van bezittingen en schulden in liquide en illiquide

Liquide bezittingen:	Illiquide bezittingen:
- Betaalrekeningen	- Onroerende goederen (eigen huis, overige woningen)
- Deposito's	- Pensioenvermogen
- Obligaties en aandelen	
Liquide schulden:	Illiquide schulden:
- Leningen op creditcards	- Hypotheken
	- Leningen zonder onderpand

Onze definitie van htm-huishoudens wijkt op twee manieren af van die van Kaplan et al. (2014). Ten eerste gebruiken we een inkomensperiode van een maand in plaats van twee weken. Ten tweede beschouwen we deposito's als liquide bezittingen in plaats van illiquide bezittingen. In deze bijlage laten we de gevoeligheid zien van het aandeel htm-huishoudens voor deze twee aannames.

Eerst laten we zien wat het effect is van het gebruiken van een inkomensperiode van twee weken in plaats van een maand. Figuur C.1 (rechts) laat het aandeel htm-huishoudens zien dat deze verandering in inkomensperiode in de definitie van htm-status teweegbrengt. Met deze definitie van htm-status hebben huishoudens relatief veel buffers, omdat deposito's nog steeds meetellen als liquide middelen. Hun inkomen per periode daarentegen wordt nu juist minder. Dit leidt ertoe dat de htm-grens lager is en er dus minder huishoudens de htm-status worden toegekend. Het totale aandeel htm-huishoudens bedraagt in 2010 bij een inkomensperiode van twee weken maar iets meer dan 15% (figuur C.1, rechts), terwijl het aandeel bij een inkomensperiode van een maand 19% is (figuur C.1, links).

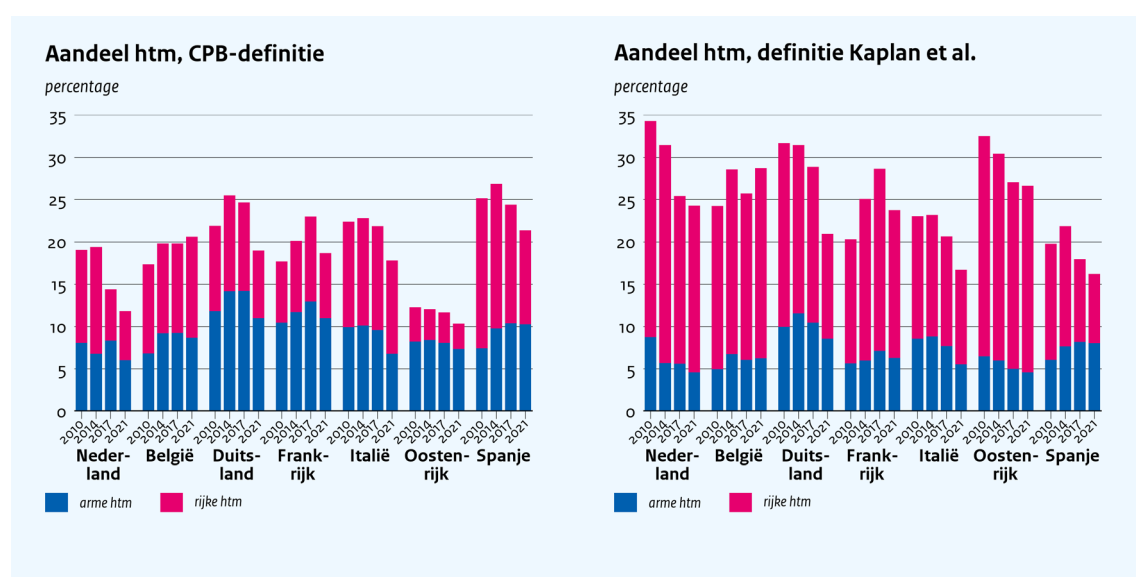
Figuur C.1 Aandeel htm-huishoudens met inkomensperiode van een maand (links) en van twee weken (rechts)

Bron: HFCS; CPB-bewerking

Met de definitie van htm-huishoudens van Kaplan et al. (2014) stijgt de schatting van het aandeel htm-huishoudens in Nederland aanzienlijk. In figuur C.2 (rechts) laten we het aandeel htm-huishoudens zien op basis van de definitie volgens Kaplan et al. (2014). Hier wordt wederom een inkomensperiode van twee weken aangenomen, maar er wordt nu ook van uitgegaan dat deposito's *illiquide* bezittingen zijn. Het huishoudelijke inkomen op basis van een inkomensperiode van twee weken is lager dan dat van een maand, maar huishoudelijke buffers zijn kleiner geworden door deposito's er niet meer bij te rekenen. Het totale effect hiervan is onduidelijk. Deze twee veranderingen in onze definitie van htm-status leidt tot een groter aandeel htm-huishoudens, vooral van rijke htm-huishoudens. Dit komt doordat het huishoudelijke inkomen op basis van een inkomensperiode van twee weken lager is dan dat van een maand, en doordat huishoudelijke buffers kleiner worden door deposito's er niet meer bij te rekenen. Het effect hiervan is onduidelijk. Huishoudens hebben nu lagere inkomens, maar ook kleinere buffers. Per saldo zien wij dat het aandeel htm-huishoudens toeneemt. In Nederland is in 2010 het aandeel htm-huishoudens 34% geworden.

Figuur C.2 Aandeel huishoudens met htm-status volgens definitie CPB (links) en definitie Kaplan et al. (rechts)

Bron: HFCS; CPB-bewerking

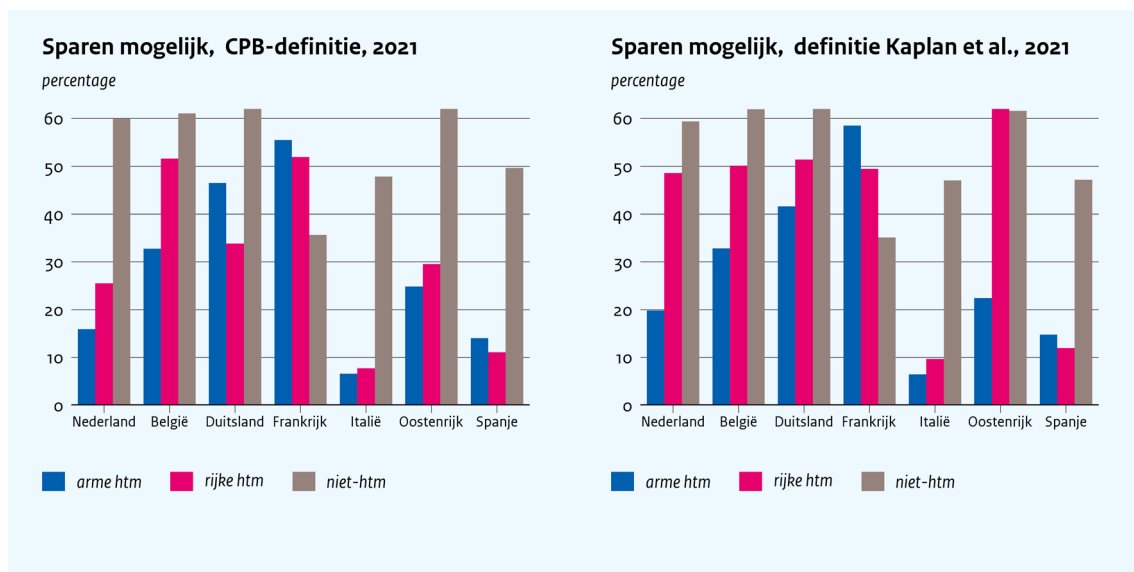
Deze toename in het aandeel huishoudens met htm-status komt bijna uitsluitend door een toename in het aandeel rijke htm-huishoudens. In 2010 had bijna 26% van de Nederlandse huishoudens een rijke htm-status. Daarentegen is slechts 11% van de bevolking een rijk htm-huishouden wanneer we deposito's als liquide bezittingen beschouwen (figuur C.2 links). Het aandeel arme htm-huishoudens is bijna ongewijzigd tussen de twee definities: 8% bij de CPB-definitie (figuur C.2 links), tegen 9% bij de definitie van Kaplan et al. (figuur C.2 rechts).

Deze resultaten laten zien dat we het aandeel arme htm-huishoudens veel stabiel kunnen schatten dan het aandeel rijke htm-huishoudens. Het aandeel Nederlandse arme htm-huishoudens lag in 2010 tussen de 6% (figuur C.1 rechts) en 9% (figuur C.2 rechts). Daarentegen lag het aandeel rijke htm-huishoudens tussen de 9% (figuur C.1 rechts) en 25,5% (figuur C.2 rechts). De definitie van htm-status die wij hier in dit onderzoek hanteren ligt daartussenin: in 2010 was het aandeel arme htm-huishoudens 8% en het aandeel rijke htm-huishoudens 11%.

Op basis van de HFCS-enquête kunnen we ook toetsen welke definitie het best aansluit bij de uitkomsten van een van de vragen. Hierbij worden huishoudens gevraagd in hoeverre zij in staat zijn geweest om te sparen. Van htm-huishoudens verwachten we dat ze niet kunnen sparen, of in ieder geval daar veel minder voor kiezen, om intuïtief aan de definitie van *hand-to-mouth* te kunnen voldoen. Figuur C.3 laat de uitkomsten

van deze vraag zien voor huishoudens in 2021. De linker figuur toont de uitkomsten op basis van de htm-definitie die wij in dit onderzoek hanteren. De rechter figuur is op basis van de htm-definitie van Kaplan et al. (2014). Wij verwachten dat niet-htm-huishoudens vaker zeggen te kunnen sparen en rijke en arme htm-huishoudens veel minder. De figuur laat zien dat de CPB-definitie van htm-status beter aansluit bij deze verwachting. Daarom concluderen wij dat de definitie beter van toepassing is voor de situatie van Nederlandse huishoudens en ook voor de meeste andere West-Europese landen in onze studie.

Figuur C.3 Aandeel huishoudens dat aangeeft te kunnen sparen in 2021 volgens htm-definitie CPB (links) en htm-definitie Kaplan et al. (rechts)

Bron: HFCS, CPB-bewerking